

מראי מקומות- שבועות ל"ו

הרי אם לא יקיים התנאי לא נתקיים המעשה מכר ומתנה וכו', ומה בכך. ולגבי דין זה דאם לא קיים התנאי לא יתקיים המעשה ודאי אין צריך לאמן, הרי הנותן לא נתן אלא על תנאי זה, ואם לא נתקיים התנאי בטל הנתנה ממילא, והניח בצ"ע. **וצידד הרש"ש**

לומר דכוונתו כגון דמתנה ש"ש להיות כשואל, דאינו חל עד שקנו מידו, וא"כ אולי לפי זה אם עונה אמן תו לא צריך לקנין, והניח בצ"ע [ובאמת צ"ע דבר זה, איך הוי אמן במקום קנין, ועוד, הרי לא משמע כן מרש"י כלל, וצ"ע].

וע"ע במחנה אפרים (שבועות ד') דהק' כעין רעק"א, וכ' דלולי דברי רש"י ה' מפרש דכוונת הגמ' הוא דאמן הוי קבלת דברים לענין שבועה, שהנתבע אינו מחוייב לישבע (דכו שבועה היינו קבלת שבועה היכא שהוא מחוייב לישבע, וע"י אמירת אמן הו"ל כאילו נשבע), דאם התנה עם חבירו שאינו מחוייב לישבע, ואמר חבירו אמן, הוי כאילו קיבל שבועתו [כ"י בכוונתו].

(ה) **והוא דאמר לאו לאו- וכ' תוס' דא"י שבועה ממש, אלא דיש להזהר בזה, וקצת עונש יש בו. אולם ע' בריטב"א ועוד ראשונים שפירשו דשפיר הוי שבועה, רק מדין ידות שבועה, והוא שיהי' דעתו לשבועה. וע"ע בהשגות הראב"ד (שבועות ב', ג') דכ' דלשבועת ביטוי אין צריך לא שם ולא כינוי, וגם לא לשון שבועה, ולכן אם נתכוין זה לשבועה, הרי זו שבועה גמורה (ומשמע אפי' בלא דין ידות).**

(ו) **מנין לרבות את הכנויין- ע' בריטב"א שכ' דגם שם אדנות הוא מן הכנויין, והביא ראי' מהא דאמר' דברכת כהנים הוא בשם המיוחד, משמע דדוקא שם הוי' הוא שם המיוחד, ושם אדנות אינו אלא כינוי. אולם ע' ברמב"ם (ע"ז ב', ז'), דהביא יש מי שמפרש כדברי הריטב"א, אולם הרמב"ם עצמו ס"ל דגם שם האדנות הוי שם המיוחד (וע' בחי' הגרי"ז על הרמב"ם שם בביאור פלוגתתם, ואכ"מ).**

(א) **ושמעה אלה ושמעה קול- כ' הריטב"א** דבפשטות ילפי' מיתורא דקול, דלא הי' צריך לכתוב אלא ושמעה אלה, ומדכתי' קול, מרבינן כל דהו, ואפי' שבועה דלית בה אלה. אולם הביא דבירושלמי לא דרשי כן, אלא דורשין מדכתי' ושמעה קול אלה, למדנו לאלה שאין עמה שבועה. וכיון שנתרבה אלה שאין עמה שבועה, ממילא ילפי' ג"כ שבועה שאין עמה אלה, דשקולין הן. וכ' דאפשר דזהו ג"כ פשט בגמ' דילן [וע' ברש"י דכ' דחייב בא' משתי קולות, ואולי כוונתו דשבועה בלא אלה ובאלה בלא שבועה חייב, אבל לא כמש"כ הריטב"א דילפי' שבועה בלא אלה מאלה בלא שבועה, אלא דמשמעות הקרא הוא דא' משני קולות, דהיינו או אלה או שבועה, אולם מהא דלא גרס בגמ' אלה שאין עמה שבועה, משמע דאין למדין אלא לענין שבועה שאין עמה אלה, וצ"ע].

(ב) **אורו, בו קללה בו נדוי בו שבועה- ע' בריטב"א באריכות גדולה כאן, וכ' דתלוי באיזה ענין שמתכוין האומרו או המקבל עליו, ואם נתכוין והוכיח להתחייב בו בכולם, כולם בו. וע"ש שהאריך בביאור החילוקי דינים שיש בכל א' מדינים אלו שאין בחבירו.**

(ג) **אלא מהכא ואיש ישראל- הק' הפורת יוסף,** מה תיקן בזה, וכמו שהק' באמת המקשן, דלמא ה"נ תרתי עביד להו, ומה ס"ל להתרצן. ותי' דביהושע כתיב בפירוש הקללה, דבבכורו ייסדנה וכו', וא"כ שפיר הק' דאולי תרתי עביד, משא"כ גבי שאול דלא מסיק שום קללה, ס"ל להתרצן דמסתמא הי' רק שבועה, וע"ז הק' הגמ' דמ"מ אולי תרתי עביד. **ובהג' ראמ"ה** תי' דשאני אצל יהושע דכתיב וישבע, וכיון דלא אשכחן דארור לשון שבועה היא, א"כ אין צריך לכתוב "ו"ארור, דמובן מאליו דתרתי עביד להו. אבל בשאול דכתי' לשון אלה, דשייך בו לשון ארור, א"כ אם אי' דתרתי עביד, הו"ל "ו"ארור. והשתא דמוכח דשייך שבועה בלשון ארור, א"כ שפיר מסתבר דגם ביהושע דלא הי' תרתי, אלא רק שבועה, מדלא כתי' וארור.

(ד) **בו קבלת דברים- פרש"י,** האומר לחבירו ע"מ שתקיים לי תנאי כך וכך, ואמר אמן, קבל דבריו וחייב לקיים תנאו. ותמה רעק"א (בגלה"ש), מה חיוב חל עליו לקיים התנאי,

(א) **הנקי כתיב- כ' הריטב"א** דבתנאים ממש לא סגי ברמז כזה, וצריך לכפול התנאי בפירוש, ותנאי צריך להיות קודם למעשה. אבל כאן הרי המעשה קודם התנאי, וגם אינו כפול ממש, וכיון דאצל בני גד ובני ראובן כתיב כן בפירוש, כאן, דלגלות על הדין בקראי, בהוכחה כל דהו סגי.

שבועת הפקדון

(ב) **בפני ב"ד ושללא בפני ב"ד- פרש"י**, אפי' מפיו נשבע וכו', דכתיב וכחש בעמיתו כל דהו. ויש לע', מה בא ללמוד מהא דכתיב בעמיתו כל דהו. וע' במהרש"א, שכ' דמדברי מהרש"ל מבואר דס"ל דבא רש"י ללמוד מזה דא"צ תביעת התובע, משום דכתיב כל דהו. וכ' המהרש"א דאין לזה מקום כאן. ולכן הוא פי' באו"א, דבא לאשמעינן דאילו לענין שבועת העדות קיי"ל דבעינן כפירה בב"ד, אבל בשבועת הפקדון אמרי' דאפי' שלא בפני ב"ד, ולזה קאמר רש"י דנלמד מהא דכתיב וכחש בעמיתו כל דהו. וע' ברש"ש מש"כ לתמוה על דברי המהרש"א.

(ג) **ר"ש פוטר שאינו משלם קנס ע"פ עצמו- כ' רעק"א**, דלמסקנת הסוגיא בכתובות ר"ש סובר דאף היכא דאילו הודה חייב ממון, כגון שתבעו על הקנס העמדתיך בדין ונתחייבת לי, מ"מ פטור מקרבן שבועה, דבעינן דוקא דומיא דפקדון, דעקרו ממון. ומה שאמר ר"ש דפטור משום דאינו משלם קנס ע"פ עצמו, היינו דלדבריהם דרבנן קאמר, דעכ"פ הי' לכם למפטרי' בלא עמד בדין.

(ד) **גנבת את שורי, וכו'- הק' המרומי שדה**, פשיטא, למה לא יהי' חייב שבעות העדות בכה"ג. ותי' דבא לאשמעינן כדברי רבה בב"ק (קה:), דאפי' אם רק כיחש בגניבה, ומודה שמסרו לשמור בתות שומר חנם, ושהוא חייב להחזיר לו שור, רק שכפר בה שגנבה, משום שאילו נגנב או נאבד פטור עצמו, וגורם לממון כממון דמי.

(ט) **אמר לו עבדו, הפלת את שיני... כל המשלם על פי עצמו, וכו'- הק' תוס' בכתובות (מב.)**,

(ז) **עצמו דכתיב רק השמר לך- הק' הריטב"א**, איך לוקה משום קרא דהשמר לך, הרי כמה מילי דרשי' מהאי קרא, שלא יעמוד במקום סכנה, ושלא יאכל ושללא ישתה דברים הרעים, ואיך לוקה מי שקילל עצמו, הא הו"ל לאו שבכללות שאין לוקין עליו. ותי' דא"י לאו שבכללות, כיון שכל האזהרות מענין א' הוא לשמור את עצמו, ולא הוי לאו שבכללות אלא כגון לא תאכלו על הדם, שנדרש להרבה דברים חלוקים.

(ח) **והא לית לי' לר"מ מכלל לאו אתה שומע הן- הק' הריטב"א**, למה מקשינן רק לשי' ר"מ, הרי ק' גם מדרבנן אדרבנן, דהכא פטרי רבנן משום דלא הוי כפול, דהיינו משום דמכלל לאו אי אתה שומע הן, ואילו בעלמא לא בעו תנאי כפול, משום דס"ל דמכלל לאו אתה שומע הן. ותי' בשם הרמב"ן דרבנן אדרבנן ל"ק, דאע"ג דבעלמא אית להו דמכלל לאו אתה שומע הן, שאני הכא דבעי קרא כדכתיב, ושמע קול אלה, ולא ששמעה אלה מכלל ברכה. והק' עליו הריטב"א דהא אמרי' מכלל לאו וכו' לאסור איסור על נפשו בנדרים, אף דשם צריך הוצאת פיו. ואין לומר שיש כאן ייתור, דהא כל הקרא צריכא. ולכן פי' הריטב"א דשאני הכא שאין ללמוד קללה ממש מכלל ברכה, דהא איכא למימר אם תעיד יברכך ואם לא תעיד לא יברכך ולא יקללך. ועוד תי' בשם תוס' דרבנן בעלמא דפליגי על ר"מ ולא בעי תנאי כפול הוא ר' חנינא בן גמליאל, דשמעי' לי' בהדיא דפליג. ואילו רבנן דהכא הוא או ר' יוסי או ר"ש או ר' יהודה, בני מחלקותו של ר"מ בכל מקום.

(ט) **כי לית לי' בממונא, אבל באיסורא אית לי'- פי' המהרש"א**, "אע"ג דהכא גבי עדות בעינן תביעת ממון, מ"מ לגבי עדים לא הוה רק איסור השבועה".

(י) **הנקי כתיב- הק' הריטב"א**, למה צריכין לדרשה דהנקי, הא כתיב קללה בפירוש, דכתיב בתת ד' את ירכך נופלת ואת בטנך צבה. ותי' דהא אמרי' בסוטה שיש ב' שבועות, א' קודם השקאה וא' לאחר השקאה, ואין ענין לפסוק זה אצל זה.

למה לי להא דמשלם על פי עצמו לפוטרו
משבועה על עבדו, הרי עבדים הוקשו
לקרקעות, וכשם שאין נשבעין על הקרקעות,
לכא' אין נשבעין על העבדים. וכ' דאף על
גב דלענין קרקעות אין שייך קרבן שבועה,
מ"מ עבדים לא נתמעטו. והביא שמצינו כן
בהשואל, דאע"פ דס"ל לר"מ דאין נשבעין
על הקרקעות, מ"מ נשבעין על העבדים.
וע"ע בהפלאה בכתובות שם, דתי' באו"א,
דלפי הראשונים דס"ל דאע"פ דעבדים
הוקשו לקרקעות, מ"מ בני חורין אין הוקשו
לקרקעות, א"כ, י"ל דכיון דלפי טענת העבד
הרי הוא בן חורין, ורבו נשבע עליו, ונמצא
דנשבע לשקר, א"כ נמצא דבאמת נשבע על
בן חורין, וא"כ שפיר יתחייב קרבן אם לא
משום דקנס הוא. וכ' דאולי גם תוס' מסכים
לזה, אלא דהק' לפי מש"כ לעיל מזה, דלפי
ר"ש המפיל שן או עין עבדו צריך גט שחרור,
וא"כ אפי' לשיטתו של העבד עבד הוא ולא
בן חורין. אלא דכ' דק' לומר כן בדעת תוס',
דמהכ"ת דלענין זה נמי נחשב לעבד, הרי
כפשוטו בן חורין הוא ולא הוקשו לקרקעות.